

Nr 20

Utlåtande i anledning av motion om registrering av strålning vid sjukvård.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen I: 872 av herr *Lindblad* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär prövning av frågan om registrering av strålning vid undersökning och behandling inom sjukvården.

Motionären erinrar om att det finns bestämda säkerhetsregler för hantering av radioaktivt material och arbete med strålning. Omfattande undersökningar har gjorts för att fastställa riskvärden. För aktuell personal söker man noga kontrollera den sammanlagda strålningen under längre tidsperioder. För patienter inom sjukvården — anför motionären — görs inte någon motsvarande registrering beträffande röntgendiagnostik och röntgenbehandling, trots att strålning används för en mycket lång rad sjukdomar, skador och kontroller. Någon form av registrering, centralt eller vid olika röntgeninrättningar med inbördes kontakt, bör övervägas. När ett sådant system väl kommit i gång behöver det inte innebära särskilt omfattande arbete, och det torde också lätt kunna automatiseras. Om det förhåller sig så att bara ett fåtal patienter når sådana värden att dessa behöver beaktas vid val mellan alternativa undersöknings- och behandlingsmetoder kan kanske en mer begränsad uppläggning av registreringen anses vara tillräcklig.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen och statens strålskyddsinstitut.

Socialstyrelsen anför, att åtgärder för att minska strålriskerna för patienter sedan länge har varit föremål för uppmärksamhet. Samarbete sker därvid mellan den centrala strålskyddsmyndigheten, statens strålskyddsinstitut (som numera ersätter radiofysiska institutionen och medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd) samt socialstyrelsen, tidigare medicinalstyrelsen.

År 1961 utgav sålunda dåvarande medicinalstyrelsen efter samråd med radiofysiska institutionen ett cirkulär angående medicinsk användning av radioaktiva isotoper (MF 106/1961) innefattande bl. a. vissa råd rörande isotopdiagnostik och terapi med radioaktiva isotoper för att tillgodose pa-

tientskyddets intresse. Anvisningar lämnades därvid om en registrering av isotoptillförsel m. m. Enligt vad strålskyddsinstitutet meddelat, har de särskilda isotopkommittéer, som enligt i cirkuläret lämnade anvisningar upprättats vid de större sjukhusen, varit av stor betydelse för den medicinska isotopteknikens utveckling till en ur patientskyddssynpunkt mycket säker metodik.

Frågan om inrättande av en särskild isotopkommitté på riksplanet utan anslutning till något särskilt sjukhus kommer att upptagas till diskussion av den expertgrupp som tillsatts av socialstyrelsen för att utreda frågan om kontrollbestämmelser för radioaktiva läkemedel.

Patientskyddet inom röntgendiagnostik och röntgenbehandling har under de senaste åren varit föremål för uppmärksamhet med hänsyn bl. a. till att antalet medicinska röntgenundersökningar årligen ökar samtidigt som undersökningarna blir av alltmer komplicerad natur. Mot denna bakgrund har det framstått som nödvändigt att skapa garantier för att patientstrålskyddet icke undergår någon försämring. Från strålskyddsinstitutets sida har därvid särskilt framhållits att pågående internationella utredningar utvisar att en kritisk granskning av indikationerna för röntgenundersökningar härvid är av lika stort värde som tekniska skyddsåtgärder.

Socialstyrelsen har i början av år 1968 tillsatt en speciell utredning rörande indikation och kontraindikation för röntgenbehandling av arthrosor, lumbago och liknande smärttillstånd. Som ett led i detta utredningsarbete ingår en prospektiv efterundersökning av patienter med ledsjukdomar, vilken väntas bli slutförd under våren 1969 och därefter kan läggas till grund för fortsatt utredningsarbete.

Socialstyrelsen har vidare i februari 1969 beslutat att tillsätta en arbetsgrupp för att utreda säkerhetsfrågor vid röntgenundersökningar, särskilt med hänsyn till komplikationer vid vissa undersökningsmetoder samt med hänsyn till patientstrålskyddet.

Såsom av det ovan anförda framgår, är de av motionären berörda problemen föremål för uppmärksamhet från såväl statens strålskyddsinstitut som socialstyrelsen och under behandling i pågående utredningar.

Statens strålskyddsinstitut framhåller, att den fråga som tas upp av motionären är viktig och att den också vid åtskilliga tillfällen har tagits upp såväl inom Sverige som av internationella expertorgan.

Strålningsregistrering kan ske bland annat i syfte att förhindra en oavsiktlig anhopning av höga stråldoser som skulle kunna vara skadlig för särskilt utsatta individer. Detta syfte synes vara det som motionären avser och är också det enda som i de internationella diskussionerna har ansetts vara rimligt att överväga.

Det har visats att en strålningsregistrering som omfattar uppgifter om stråldosen vid olika undersökningar och behandlingar troligen inte kan genomföras på ett tillfredsställande sätt i praktiken. Man har i stället i regel ansett att det är tillräckligt att registrera att en viss typ av strålbehandling eller -undersökning har ägt rum.

Stråldoserna till patienten vid olika typer av medicinsk bestrålning är rätt

väl kända. Vid de flesta röntgenundersökningar är doserna så låga att en registrering inte är motiverad. Man kan därför begränsa registreringen till att omfatta bestrålningar som leder till särskilt höga stråldoser. Hit hör alla strålbehandlingar men endast ett fåtal typer av röntgen- och isotopundersökningar.

Institutet anför vidare att strålregistrering dock ej är den mest väsentliga åtgärden för att skydda patienten mot överbestrålning. Nuvarande tillsyn över allt radiologiskt arbete liksom användningen av apparatur som uppfyller vedertagna krav på skyddsanordningar har undanröjt de flesta risker som tidigare förelåg. Inga omedelbara åtgärder beträffande registrering synes därför vara påkallade. I stället bör frågan beaktas vid den nu pågående planeringen av en effektivisering av sjukhusens journalföring och ett eventuellt införande av centrala hälsoregister.

Den mest väsentliga åtgärden för att skydda patienten mot skadliga stråldoser är enligt institutets uppfattning en grundlig utbildning av såväl dem som handhar medicinska strålkällor som dem som remitterar patienter för undersökning eller behandling som innebär bestrålning.

Till institutets yttrande har fogats en promemoria som utförligt berör bl. a. frågor om strålningsregistrering i syfte att kartlägga den medicinska strålmiljön och/eller ge data användbara för epidemiologiska undersökningar, registrering i syfte att minska risken för oavsiktlig ackumulering av höga stråldoser och därmed skadlig överbestrålning av enstaka patienter, olika typer av strålskador, riskbedömningen vid sena strålskador, strålskyddets organisation, olika möjligheter till registrering samt frågor om omedelbara åtgärder och åtgärder på längre sikt.

Utskottet

I motionen föreslås att frågan om registrering av strålning vid undersökning och behandling inom sjukvården prövas.

Av remissyttrandena från socialstyrelsen och statens strålskyddsinstitut framgår, att den av motionären upptagna frågan i hög grad uppmärksamats såväl inom Sverige som av internationella expertorgan.

Strålskyddsinstitutet har framhållit, att journalföringen och kommunikationerna mellan de större sjukhusen — till vilka undersökningar med hög stråldosering är koncentrerade — är så god att det är mindre troligt att tidigare höga stråldoser lämnas obeaktade. Andra omständigheter har varit avgörande i de fall skador uppkommit till följd av bestrålning.

Socialstyrelsen har i februari detta år tillsatt en arbetsgrupp för att utreda säkerhetsfrågor vid röntgenundersökningar bl. a. med hänsyn till patientstrålskyddet.

Olika vägar att få till stånd en central registrering av de mest dosbelas-

tande strålbehandlingarna och diagnostiska undersökningarna har diskuterats och kommer att övervägas vidare i samband med frågor om centralt hälsoregister och om en omläggning av sjukhusens allmänna journalföring.

Utskottet anser det synnerligen angeläget att åtgärder företas för att eliminera risker för skador vid strålterapi och röntgenundersökningar. Med hänsyn till redan pågående behandling av de frågor motionären berört finner utskottet dock inte skäl tillstyrka motionen utan hemställer,

att motion I: 872 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 mars 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller (s), Oscar Carlsson (s)*, Eric Peterson (fp)*, Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson (s), Kilsmo (fp)*, fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s)*, Ove Karlsson (s), Blomquist (m) och fröken Pehrsson (cp)*;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borby (cp), Rimås (fp), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Skärstad (cp), Johansson i Simrishamn (s)*, Andersson i Örebro (fp)*, Wiklund i Härnösand (s), Nilsson i Agnäs (m), Göransson (s)*, fröken Åsbrink (s)* och herr Gadd (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.